

Rozumieme kresťanskej láske?

Jozef Tiňo

Prečo hovorím o kresťanskej láske a nie jednoducho o láske? Ved' samotné slovo láska je ľuďom blízke a vari najčastejšie používané. Má mnoho podôb, tak ako rozmanitý je život ľudí. Myslím, že hovoriť v jednom príspevku o všetkých podobách by bolo nielen zmätočné, ale často aj zavádzajúce, lebo slovo *láska* sa používa aj pre situácie, ktoré treba pomenovať ináč. Keď hovorím o láske kresťanskej, mám na mysli lásku evanjeliou, tú, ktorú hlásal Kristus. Sv. Pavol v liste Korinťanom (13. kap.) vymenoval podstatné prvky kresťanskej lásky. Keď to pripojíme ku Kristovej výzve milovať svojich nepriateľov, dostaneme úplný obraz toho, kto je (alebo ako žije) človek v láske. Lebo Kristove slová sú zrozumiteľné: „*Ale vám, ktorí ma počúvate, hovorím, milujte svojich nepriateľov a dobre robte tým, ktorí vás nenávidia, žehnajte tým, ktorí vás preklínajú a modlite sa za tých, ktorí vás potupujú. Ak milujete tých, ktorí vás milujú, akúže máte zásluhu? Ved' to isté robia aj hriešnici. Ale milujte svojich nepriateľov.*“ [1]

Všetci veľkí svetoví vyznávači lásky ašpirovali k zriedkavému typu lásky, ktorú starí Gréci nazvali *agapé*. Bruce Brander sa zamýšľal nad kvalitou ľudských vzťahov a poskytuje toto delenie [2]:

1. *Eros – romantický vzťah*
2. *Philia – priateľstvo*
3. *Agapé – služba*

Sústredenie na seba, aj keď kultúrne vnímané, necháva malý priesor pre štedrosť, otvorenosť, česťnosť a iné vlastnosti, ktoré vedú srdcia od ego – centrovaneho infantilizmu k dospelosti v starostlivosti o ľudí mimo vlastného ja.

Psychológ Roger Callahan (citovaný v [2]) píše: „*Romantický vzťah je sebecký. Keď ide o autentický romantický vzťah, je to tvoja rozkoš, tvoje šťastie, ktoré je ústrednou základňou tvojich citov*“ a vychádza mu, že: „*Nesebecká romantická láska je absurdnosť.*“ Na úrovni eros platí: „*Chcem, potrebujem, a preto milujem.*“ Je to láska začiatočníkov v škole medziludských vzťahov.

Psychologička D. Tennov (citovaná v [2]) na základe analýzy vzťahu stoviek párov odlišuje romantickú lásku od reálnej lásky, nazýva ju *limerence* a hovorí: „*Štatisticky zistené obdobie trvania „limerence“ je medzi 18 až 36 mesiacov.*“ Tennov hovorí, že „*bez zásadnej duchovnej transformácie k dobročinnnej forme lásky páry zostávajú v stopách romantického rozčarovania s vysokým percentom depresie (35 – 60 %), značným percentom so sklonom k samovražde (20 – 30 %) a s početným výskytom pokusov o samovraždu.*“

Špecialisti na manželskú problematiku hovoria, že väčšina manželských párov, ktorých manželstvo pretrváva, sa podarilo posunúť od

erosu (milujúci chce inú osobu) k spôsobu vzťahu *philia*. Tento vzťah sa charakterizuje ako hlboké priateľstvo, v ktorom sa hľadá priestor na dávanie aj prijímanie – výmena, aspoň na úrovni 50 : 50 (milujúci chce dobro aj pre druhého).

Zatiaľ čo romantický vzťah je vášeň a neistota, *philia* je racionálny, pokojný, stály a môže spájať dvoch ľudí intímnejšie ako romantický vzťah. Ale aj túto formu *Gándii* považoval za „komerčnú“ v porovnaní s najvyššou formou lásky. Už *Confucius* v 6. stor. pr. Kristom hľadal odpoveď na otázku, či môže existovať láska, ktorá nekladie nároky na svoj objekt? Treba povedať, že veľkí vyznávači lásky upierali svoj zrak k *agapé*. Osobitnú pozornosť láske tohto typu venoval Erich Fromm v knihe *Umenie milovať* [3]. Takáto láska je spájaná s láskou Boha k stvoreniam. Medzi nami sa vyskytuje v podobe materinskej lásky – emocionálne správnej lásky matky k svojmu dieťaťu bez akejkoľvek kalkulácie, čo dostane ako odmenu. Úsmev dieťaťa je pre ňu (vopred neplánovanou) odmenou.

Podľa mňa Kristus hovoril o takejto láske. Ak teda budem hovoriť o kresťanskej, resp. evanjeliovej láske, bude to láska typu *agapé*. V nej si viem predstaviť plnenie radikálnej požiadavky Krista o univerzálnej láske, ktorá zahŕňa všetkých ľudí vrátane nepriateľov.

Pravda, sú výhrady voči chápaniu takejto formulácie lásky. Vladimír Šatura hovorí, že láska, ktorá nikoho nevylučuje, neodzrkadľuje skutočnosť a platí skôr kultúrne – filozoficky, no z hľadiska vývinovej psychológie rozhodne nie [4]. To je nedorozumenie. Fromm nehovorí o tom, čo platí v skutočnosti. Naopak, na vysokej úrovni rozvíja teóriu lásky. Fromm hovorí o láske univerzálnej, o ktorú sa možno usilovať. Čo je to láska zohľadňujúca skutočnosť? Tej je iste dosť a ťažko povedať, žeby zodpovedala Kristovmu posolstvu pre tento svet. Jeho prínos bol ozajstnou revolúciou ducha. Škoda len, že zo strachu pred ťažkosťami alebo z neznalosti si ľudia interpretujú tento jedinečný fenomén na svoju mieru. Treba skôr súhlasiť s B. Branderom [2], ktorý v súvislosti s *agapé* hovorí, že ak láska, ktorou milujeme teraz, je nižšieho stupňa ako *agapé*, potom musíme milovať na svojej úrovni s citlivosťou, veľkomyseľnosťou a poctivosťou. Čím vyššie aspirujeme v každodennej aktivite, tým rýchlejšie rastieme a *Stensaltz* [5] upozorňuje, že: „*Ozajstný altruizmus je zriedkavý a možno nedosiahnuteľný. Ale aj keď nie sme schopní perfektnej lásky, to nás nezbavuje povinnosti usilovať o ňu.*“

Potreba lásky

Doteraz som sa sústredil na vymedzenie pojmu *kresťanská láska*. Určite vznikne otázka čo s tým? Nie je to ďaleko od človeka? Je v silách človeka kráčať po ceste lásky, ako to požadoval Kristus? Ak áno, ako? Bez odpovede na tieto otázky celá diskusia o láske sa zredukuje na Šaturovskú cestu – cestu skutočnosti. Ale odpoveď existuje. A nie-

len to. **Láska je totiž nevyhnutnou a postačujúcou podmienku šťastia** (myslím na lásku kresťanskú). A to už nie len o tom, či sa nám to pozdáva alebo nie. To je o našom štastí.

Hlavným znakom lásky je dávanie, a to bez kalkulácie. Dávame v nádeji, že naša láska vyvolá odozvu (nie odmenu), lebo odozvou na lásku je láska. Naráža sa tu na bariéry (možno to je skryté v šaturovej formulácii), ale nikto z propagátorov lásky nehovorí, že je to voľba „širokej cesty“. Naopak, Kristus explicitne vyzýva, aby sme si vybrali úzku cestu. Ľudová múdrosť nazbieraná vekmi je ukrytá v národných rozprávkach. Tie súhlasne vedú svojich hrdinov cez nepohodu života, cez zápasy so živlami a zlom, aby nakoniec našli rozprávkovú ríšu šťastia. Uvedomujem si, že človek, ktorý nemá vypestovaný postoj lásky, ťažko prijme tvrdenie, že dávať je príjemnejšie ako prijímať. Pri dávaní sa zriekame časti seba, lebo aj majetok pokladáme za časť seba. A ten bez toho, aby sme vnímali okolie a potrebu druhých v láske – očami vidacieho postoja duše – si chránime. Všimnime si jednu dramatickú chvíľu, v ktorej u Carretta zvíťazil sebecký vzťah k „svojmu“ vlastníctvu: „V púšti som raz večer stretol starca, ktorý sa na celom tele triasol od zimy. Znie to čudne, keď je reč o chlade na púšti, ale je to tak. O Sahare sa právom hovorí, že je to chladný kraj, kde je veľmi horúco, len keď svieti slnko. Slnko dávno zapadlo a starcovi bola zima. Mal som dve prikrývky, ale potreboval som ich na prenocovanie pod šírým nebom. Keby som mu ich bol dal, triasol by som sa od zimy ja. Toho som sa bál a obe som si nechal. V tú noc mi síce nebola zima, ale na druhý deň som sa triasol pred Božím súdom. Snívalo sa mi totiž, že som si ľahol do tieňa pod skalú a tá ma privalila a zabila. S nehybným telom pod tonami žuly, ale zato s celkom živou myslou som si vypočul rozsudok nad sebou. Jedinou témou na súde boli tie dve prikrývky. Sudca ma uznal za nezrelého pre kráľovstvo Božie. Svojmu bratovi som zo strachu pred nočným chladom odoprel prikrývku a prehrešil som sa proti zákonu „Miluj blížneho ako seba samého“. Vlastnú kožu som mal radšej ako starcovu. Ale najavo vyšlo nielen to. Ako člen spoločnosti Malých bratov som vedel, že Kristova láska nezostáva len pri zákone a miluje blížneho tak, že za neho umiera na kríži. Previnil som sa proti povinnosti nasledovať Ho. Ako som mohol za týchto okolností vojsť do kráľovstva lásky? Bol som právom uznaný za nezrelého, kým nedozriem do Kráľovstva lásky. Tak som sa dostal do svojho očistca.“ [19]

Láskou (dávaním) možno vylepšiť stav druhého, alebo naopak, neláskou možno zapríčiniť jeho utrpenie. Ale dávanie nie je len o hmotných potrebách. Ľudia často pociťujú opustenosť a osamelosť. Hlavne deti potrebujú vnímať potreby lásky. Nedostatok nehy u detí môže mať nezodpovedné následky nielen na ďalší vývoj dieťaťa, ale môže ísť aj o prežitie, ako to dokazujú výsledky výskumu.

C. Albright v časopise *Research in Science and Theology* [6] hovorí, že dnes je známe, že dieťa sa rodí s oveľa väčším počtom mozgových neurónov, ako v skutočnosti treba. Tie, ktoré sa využívajú, sa pre-

pájajú na iné neuróny a nielen že prežívajú, ale vytvárajú komplexnejšie spojenia. Ale neuróny, ktoré sa nevyužívajú sú programované na vlastné zničenie. Pomocou tohto selektívneho procesu sa formuje architektúra osobnosti.

Je už dávnejšie známe, že deti, ktoré sú dobre vyživované, ale sa im nedostáva osobnej pozornosti, obyčajne zomierajú. Deti s menším stupňom osobného zanedbania prežívajú, ale sa nevyvíjajú.

Naše mysle a telá, zdá sa, sú naprogramované vyvíjať sa na základe vzťahu lásky. V prvých momentoch života sa kojenec radšej pozerá na obraz ľudskej tváre, ako na akýkoľvek iný obraz. Naš mozog sa rozvíja na základe interakcií. Naše neurónové, imúnne, obežné systémy operujú efektívnejšie, keď vieme, že sme vnímaní a chápaní a keď cítime, že máme nejakú váhu vo vzťahu k iným. *V podmienkach vzťahov v láske žijeme lepšie a dlhšie.*

K. Giberson opisuje skúsenosti získané pri pozorovaní podmienok prežívania nemluvniat vo „vedecky“ riadených sirotincoch. Hovorí, že celý systém starostlivosti bol postavený na vedeckých postupoch, ako boli vnímané v *klasickej fyzike* – svet je ako hodiny – všetko funguje. Čo sa nedalo vysvetliť touto paradigmou bolo spochybňované. V tejto eufórii *láska* nenašla miesto. A tak napríklad zobrať dieťa na ruky, hoďať ho, sa považovalo za primitívne (a to ešte v začiatkoch 20. storočia) – láska ku kojencom patrila medzi bezvýznamné fenomény [7].

A toto stálo život desiatok tisícov nemluvniat vo vedecky riadených sirotincoch, ktoré mali zakódované, aby sa vyhýbali nezdravej závislosti brať dieťa do náručia. *Ale! Malé deti potrebujú veľa lásky.* Potrebujú, aby ich niekto držal, objímal, bozkával, hral sa s nimi. V týchto primitívnych prirodzených aktivitách je čosi, čo posilňuje malé deti tajomným spôsobom, čo posilňuje ich imunitný systém a to im umožňuje zvládať detské choroby.

Údaje, ktoré o tom hovoria sú nesporné a hrozné.

1. *Nemocnica pre nemluvniatka vo Florencii.* V dvoch dekádach v polovici 18. storočia bolo v tomto sirotinci 15 000 detí. 1 000 z nich zomrelo pred dovŕšením jedného roka.
2. Amerika bola svedkom podobnej tragédie v 19. storočí. Viac ako polovica sirôt odoslaná do inštitúcie v Buffale, N. Y. medzi rokmi 1862 a 1875 zomrelo pred dovŕšením jedného roka.

Najhoršie je, že zavládlo presvedčenie, že smrť nastala v dôsledku infekcie, ktorá sa odovzdávala dotykom a tak sa rozhodlo, že treba vyľúčiť nosenie detí a úplne sa zakázalo bozkávanie. Zariadenie pripomína čosi, čo dnes praktizujú chemici pri manipulácii s nebezpečnými chemikáliami.

Starosť o nemluvniatka spojená s presvedčením, že láska je neužitelný cit, viedli k praktikám, ktoré pracovali proti prirodzeným inštinktom všetkých druhov a špeciálne u ľudí.

H. Harlow to predviedol svojím experimentom na primátoch, ktorý poukázal na to, že existuje *nepredstaviteľne hlboká potreba lásky* [7].

Harlow izoloval primáty a pozoroval, čo sa stane. Dovolil dotknúť sa ich matiek, potom ich od nich odlúčil a dovolil obmedzený vzťah k iným primátom. Experiment ukázal, že existuje nepredstaviteľne hlboká potreba lásky (to bol pilotný experiment). Táto práca sa uvádza vo všetkých úvodných psychologických textoch.

Zvýrazňoval som potrebu lásky u detí. To len preto, že deti sú zvlášť citlivé na okolie a keďže kojenci nie sú mnohoparemetrové, závery z pozorovaní sa jednoznačnejšie formulujú. Lásku však potrebujú všetci. Začínajúce výskumy u dospelých, aj keď sú v začiatkoch, ukazujú, že láska v ich živote, či už ju preukazujú, alebo sú ňou obdarovaní, má významnú úlohu.

K. Hunter a M. Linn, vedecké pracovníčky vo Medicínskom centre pre veteránov v Miami v roku 1980 urobili prieskum v dvoch skupinách ľudí nad 65 rokov [8]. Jednu skupinu tvorili tí, ktorí sa dlhodobo venovali dobrovoľníckej činnosti. Druhú iní. Výsledok ich práce sa dá zhrnúť takto:

- Dobrovoľní pracovníci pociťovali väčšiu životnú pohodu a chuť do života. Mali menej symptómov depresie a úzkosti, ako ľudia z druhej skupiny.
- Na otázku, či životná pohoda viedla k dobrovoľníckej činnosti, alebo naopak, odpovedali, že ich aktivity ako dobrovoľných pracovníkov, zmenili ich životy k lepšiemu.

Podobne E. Mydlarska, profesorka psychológie a výchovy na Učiteľskom ústave Kolumbijskej univerzity študovala vplyv altruizmu a nábožnosti na tých, ktorí tieto čnosti praktizovali počas celého života [8], a dáva štyri dôvody prečo altruizmus môže byť užitočný v starobe:

- zvýšená miera zmysluplnosti,
- zvýšený pocit vlastnej efektívnosti a kompetencie,
- vyrovnaný postoj k životu a fyzicky aktívnejší životný štýl,
- zvýšená miera sociálneho včleňovania.

Prax lásky

Predmetom mojich úvah je agapé. Nejde teda o to, že ma ovládne cit, ktorý ma povznesie „do výšin“ a ja, bez vlastných zásluh čerpám z toho zdroja. *Nie, láska nie je len dar, ale je aj čnosť.* Ja ten „talent“ musím rozvíjať, dať do obehu. Láska nie je substancia, z ktorej si môžem krájať časti a rozdávať. Láska je živa v aktivite a z definície je namierená k Bohu a k blížnemu. Treba ju rozdávať bez obavy, že z nej ubudne. **Láska je totiž ten zázrak, že dávaním sa rozmnožuje,** hovorí E. Fromm [3].

Prax lásky vyžaduje produktívnu aktivitu. Je to aktívna starosť o život a rast toho, koho milujeme. Iným jazykom, ale obsahovo rovnako to vnímal aj A. Einstein. V roku 1931 napísal: *„Bez hlbšieho uvažovania vieme a z denného života to vyplýva, že existujeme pre iných ľudí, predovšetkým pre tých, od úsmevu a zdravia úplne závisí naše*

šťastie. Stokrát denne si uvedomujem, že môj vnútorný a vonkajší život stojí na práci iných – žijúcich, aj už nežijúcich. Preto sa musím usilovať, aby som mohol dávať tou istou mierou, akou som dostával a stále dostávam. Úspešný človek dostáva oveľa viac od svojich priateľov, obyčajne neporovnateľne viac v porovnaní so službami, ktoré on poskytuje. A ďalej konštatuje, že: „*Idey, ktoré osvetľovali moju cestu a znova a znova mi dávali odvahu prijímať život radostne boli: Láskavosť, Krása a Pravda.*“ [9]

Z toho, že som sa sústredil na lásku v zmysle agapé vyplýva, že *láska nie je vecou citu; je to akt vôle, mať rád je otázka citu*. Avšak, ak milujeme druhých v zmysle evanjelia, nepadne nám záťažko ich mať rád. Takto chápaná láska je univerzálna, nikoho nevyklučuje. G. Verwel opisuje svoju skúsenosť s priateľom, ktorý vyhlásil, že miluje všetkých ľudí. Pripomenul mu, že pozná človeka, ktorého pri stretnutí nezdraví a nevenuje mu láskavý úsmev. Opýtal sa ho teda, či aj toho naozaj miluje. Povedal, že miluje všetkých kresťanov. Verwel poznamenáva, že lásku má len v hlave [10]. Láska totiž vyžaduje čin. *Kresťan nemá milovať teoreticky, ale skutkami*. L. Lencz hovorí, že naša láska je natoľko skutočná, nakoľko sa zhmotní, nakoľko sa premení na prácu. A inde: „Čo je láska, to sa dá najlepšie opísať účinkami ktoré spôsobuje. Keďže koexistencia s inými ľuďmi je pre človeka podstatná, náš svet je zároveň svetom pre mnohých ľudí: svet človeka je „spolusvet“, *naš svet, ktorý je spoluvytváraný láskou tých, ktorých milujeme. Láska robí vlast vlasťou, domov domovom. Nič nie je človeku blízke bez blízkeho človeka* (sv. Augustín)“.

Všimnime si, ako o tom píše Seneca [11]: „*Aký cieľ si kladie ten, čo preukazuje dobrodenie? Prospieť tomu, komu ho preukazuje a urobiť mu radosť. Dúfal snáď v nejaký zisk? Už by to totiž nebolo dobrodenie, ale obchod.*“ A Aristoteles v Etike Nikomachovej to hodnotí takto: „*Čnostné činy sú mravne krásne a konajú sa pre mravné krásno. Teda aj štedrý človek bude dávať pre mravné krásno a bude ho robiť rád a bez neľúbosti, lebo čnostný čin je príjemný a najmenej spôsobuje bolesť.*“ [13]

Vzťah lásky a šťastia

Každý človek chce byť šťastný. Chce, aby sa mu život vydaril. Priat si nešťastie alebo nespokojnosť podľa V. Solovjova [14, s. 130] by znamenalo to isté, ako vedome si priat nežiaduce. Bol by to teda holý nezmysel. A pokračuje: „*Nie je možné sa pýtať prečo si musím priat vlastné šťastie, lebo si ho od prírody prajem aj bez toho. Toto pranie je neoddeliteľne spojené s mojou existenciou a je jej priamym vyjadrením. Prečo o tom treba hovoriť?*“ O odpoveď sa pokúša R. Spaeman [15, s. 88]. Uvedomuje si, že medzi mravnosťou a zdarným životom je len nepriama a vonkajšia súvislosť. Pozemský zdarný život a poctivosť sa nie vždy kryjú (skôr sa dobrým vedie zlé a zlým dobre). To ale nemôže byť

posledné slovo – Boh tým, ktorí neprávom trpia príde na pomoc. Toto „*prísť na pomoc*“ má tri rozmery:

- Obrat v pozemskom osude
- Posilnenie ľudského srdca, vnútorný mier a vnútorná radosť
- Eschatologická kompenzácia, útecha v „Abrahámovom lone“

Vieme zo skúseností, že prvý variant sa neuskutočňuje. Ani Kristus toto nesľuboval svojim nasledovníkom. Naopak, keď On sám prosil, aby nemusel podstúpiť mučenie vyslyšanie bolo v inom. Prišiel anjel a posilnil Ho. Šťastie teda nebude totožné so zdarným životom (pozri knihu Jób). To ale už poznala aj grécka filozofia. Okrem už spomínaného Aristotela [13], aj reprezentant čistého hedonizmu, Hegésias Kyrénsky paradoxne dospel ku konštatovaniu, že žiť čisto len z pohľadu spokojnosti vlastne ani nemá cenu, lebo usilovanie o rozkoš je buď neúspešné a potom je to bolestné. Alebo keď, naopak, človek cieľ dosiahne, ukáže sa, že je to len prelud, lebo po chvíľkovom pocite slasti zákonite nasleduje nuda a nová mučivá túžba po ďalšom sebaklame. Pri nemožnosti dosiahnuť naozajstnú spokojnosť je preto nutné sa pokúsiť aspoň zbaviť sa všetkých nespokojností. A najspoločnejším prostriedkom k tomu je smrť (citované zo [14], s. 133).

Sú tu ale ďalšie dve alternatívy. Katechizmus Katolíckej Cirkvi upozorňuje, že: „*Šťastie nie je v bohatstve alebo v blahobyte, ani v ľudskej sláve alebo moci, ani v nijakom ľudskom výtvore, nech by bol akokoľvek osožný..., ani v nijakom stvorení.*“ (KKC, s. 441) V čom teda? Totiž, ako pokračuje KKC: „*Všetci sa skláňajú pred bohatstvom. Šťastie merajú bohatstvom a bohatstvom merajú aj úctyhodnosť. Vyplyva to z presvedčenia, že bohatstvom možno dosiahnuť všetko. Je to jedno z modiel našich čias a druhou je popularita.*“

A pritom už Aristoteles vedel, že: „*Blaženosť predpokladá mravnú dokonalosť a dokonalý život.*“ Lebo: „*V nijakom ľudskom výkone nie je toľko stálosti, ako v mravne dokonalých činnostiach. Blažený človek bude mať to dobro, ktoré hľadáme a po celý život zostane takým, lebo jeho činnosť zostane vždy zameraná na to, čo je čnostné a zmeny v živote bude znášať čo najkrajšie, vždy a všade primerane ako muž naozaj dobrý a pevný, bez hany... Nie je ani nestály, ani vrtkavý, lebo z pevného stavu blaženosti ho nič tak ľahko nedostane.*“ [13] Takže sprievodným znakom produktívnej aktivity nie je honba po dosiahnutí vrcholov rozkoší, ale **ustálený stav sústavného toku dobrého pocitu z produktívneho vyjadrenia základných ľudských schopností** [3]. Produktívna aktivita vedie k vyrovnanosti a zažívaniu radosti z úspechov a dáva perspektívu dostať sa k svojmu pravému ja.

Treba zdôrazniť, že ani v tomto vyrovnanom stave, ktorý nazývame *šťastím* sa nestráca citlivosť, schopnosť zúčastnenosti na radosti a bolesti iných. Fyzické a duševné utrpenie je súčasťou ľudskej existencie s prežiť ho je nevyhnutné. Ale *opakom šťastia nie je žiaľ alebo radosť, ale depresia. Šťastie považujeme za najväčší úspech človeka. Ra-*

dost sa týka jednotlivého činu, zatiaľ čo šťastie sa môže považovať za neprerušovaný alebo celistvý pocit radosti. Láska a šťastie, ako som ich charakterizoval, majú spoločné úsilie o produktívnu aktivitu – konanie dobra – nasmerované k druhému zohľadňujúc smerovanie na najvyššie dobro. V tomto kontexte ľahko pochopíme výrok, že *láska je nevyhnutnou a postačujúcou podmienkou šťastia*.

Ak je tak, prečo svet hľadá šťastie inde a prečo vyzerá tak, ako ho dnes zažívame? Je to škoda a pochopiteľné len tak, že tomu, o čom som ja presvedčený, treba uveriť. A tu je niekoľko prekážok. Podľa R. Spaemana [15, s. 183] ľudské konanie začína až tam, kde sa k svojmu pudu nejako chováme a nie sme mu jednoducho len vydaní „Ak mám hlad, nemusím jesť“, môžem mať dôvod tak neurobiť (napríklad dobrovoľný pôst). „*Pud sa odlišuje od iných skutočností tým, že už sám osebe má vektorový charakter. Pobáda, podnecuje sklony a už sám je príčinou tých činností, ktoré slúžia k jeho uspokojeniu.*“ Pud však nie je dostatočným dôvodom konania (iba ak žiadny iný dôvod nehovorí opak). A tu je problém. Ak neuznáme všeludské hodnoty, často nenačádzame dôvody *pre opak*. Vieru o potrebe a blahodarnom účinku lásky by mladý človek mal nachádzať v kultúrnom a náboženskom prostredí, v ktorom vyrastá. T. Chardin to nazýva božským prostredím. T. Chardin hovorí, že: „*Ľudstvo spalo a ešte spí omámené plytkými radostami svojich malých uzavretých lások. V hĺbinách ľudského množstva drieme obrovská duchovná sila, ktorá sa prejaví len vtedy, keď dokážeme prekonať priehradu svojich sebeckiev.*“ [16, s. 142] Ako presvedčiť potápača rybníkov o krásach podmorskej ríše, keď sám má skúsenosť len z ponorenia sa do plytkých vôd, prípadne z plávania na povrchu mora? Ak uverí, že tamojší svet je krásny a zaujímavý, bude mať motív ponoriť sa do hĺbín; potom nájde nový svet. Chce to ale vieru, že tá krása tam je a tvrdý tréning na nové úlohy. Kto málo verí, ten málo miluje.

Bežne ľudia o láske hovoria a radi o nej počúvajú, ale žeby práve láska bola cestou, na ktorej (a hlavne na konci ktorej) je šťastie, tomu neveria. Veď ponuky plytkých zážitkov sú na každom kroku a efekty okamžité. A väčšinou sa netrápia nad hlbším zmyslom života. Len málo z nich uverí, že *postoj lásky je to riešenie života, ktoré síce chvíľkové radosti neponúka, ale ponúka trvalé radosti a šťastie*. Škoda! Škoda je hlavne to, že si mladí ľudia vyberajú idoly zo sveta úspešných hviezd. A tie, nech mi prepáčia, propagujú (hlavne svojím životom) skôr po-minuteľné hodnoty. Treba sa raz vážne zamyslieť nad tým, že kresťanský svet doteraz vážne neprijal základné poslanstvo Krista. Veda má svoje cestičky, má skúmať zákonitosti stvoreného sveta. Ak to robí dobre, plní svoje poslanie. Ale veľkí duchovia ľudstva, aj tí, úspešní vo vede, upozorňovali, a robia to i dnes, že sú kategórie, ktoré veda neskúma a skúmať nemôže. Je toho veľa. Spomeniem, čo o tom hovoril A. Einstein, keď po úvahe o poslaní vedy a náboženstva konštatoval: „*Najvyššie princípy pre naše aspirácie a úvahy sú nám dané v ži-*

dovsko-kresťanskej náboženskej tradícii. Je to veľmi vysoký cieľ, ktorý s našimi slabými silami môžeme dosiahnuť len obmedzene, ktorý ale poskytuje pevný základ našim snaženiam.“ [9, s. 43] Základné posolstvo Krista je láska k Bohu a bližnému a tie sú obsiahnuté napríklad v blahoslavenstvách. *Teda milujúci je blažený.* Ale štruktúra blahoslavenstiev nie je o plných sýpkach, ani o bankových kontách. Blahoslavenstvá sú o živote, o utrpení, o milosrdenstve, o čistých úmysloch, o láske. C. Carretto hovorí, že *chudobný v zmysle evanjelia je len ten, kto veci, ktoré vlastní nepremenil na modlu a kto v hĺbke duše cíti, že ho nemôže nasýtiť nič menšieho ako Absolútne.* Poznamenajme, že v oblasti bežných potrieb, ktoré bezprostredne súvisia s nejakým účelom, teda v oblasti toho, čo je prakticky užitočné, sa snažíme získať hodnotu „pre seba“, aby sme dosiahli praktický úžitok. V oblasti vyšších hodnôt už nejde o to, aby sme hodnotu získali pre seba, ale *aby sme ju prijali pre ňu samu.* Platí to aj o intelektuálnej hodnote pravdy a lásky. Musíme sa tejto hodnote otvoriť, musíme ju uznať, potom sa ona otvorí nám. V správaní k druhému človeku, ktorý potrebuje porozumenie, *už nejde o mňa, ale o druhého* hovorí E. Coreth [17].

A to je problém, ktorý sa často zle interpretuje a nielen to, často v praktickom živote privádza do neriešiteľných situácií. Ako v evanjeliovnej láske vnímať seba a druhého? Nedorozumenia vznikajú hlavne v nedefinovaných alebo nesprávne vymedzených pojmoch a treba podotknúť, že v tejto oblasti je zmätok v pojmoch priam ukázkový. V zmysle chápania lásky, ako som to vymedzil v tejto úvahe, ide o „Konanie založené na vóli k dobru“, teda každé konanie, ktorým prichádza na pomoc ľudskému životu, ktorý potrebuje pomoc [15, s. 119]. R. Spaeman tu hovorí o ľudskom (ľuďoch), nie o priateľoch, či nepriateľoch. Vyznávačom podpory života bol A. Schweitzer (nemôžem menovať všetkých hrdinov zasvätených láske, ako boli Matka Terézia, Páter Damián a iní). Opakom takto chápaného vzťahu je scvrknutie horizontu do seba – narcizmus. Narcistická orientácia je, keď človek prežíva ako skutočné len to, čo je v ňom, zatiaľ čo javy vonkajšieho sveta nie sú pre neho skutočné. Prežíva ich podľa toho, či sú užitočné alebo nebezpečné [3]. Je to nešťastná orientácia, lebo pripravuje človeka o krásu zo vzájomnosti a to je najväčší deficit v jeho živote. Narcista neplní základný príkaz lásky, lebo druhého používa len ako nástroj pre svoje chůtky. Nikdy ho nenapadne jemu urobiť dobre.

Ako chápať seba v úsilí o lásku? Vyhne sa nedorozumeniu, ak pojmovo odlíšime lásku k sebe od sebeckta, ktoré môže viesť až k narcizmu. Vo všeobecne chápanej láske k životu sú zahrnutí všetci ľudia, teda aj ja. Ide o pripravenosť poskytnúť pomoc. Spaeman si kladie otázku, čo je charakteristickým znakom konania, ktoré pomáha, a hovorí: *„Je to hlavne nepriamosť. Pomoc nemôže zaujať miesto samotného života – jej cieľom je život umožňovať a to môžem konať i vo-*

či sebe samému. Totiž, bezprostredné sledovanie našich pudových cieľov ešte nie je nič, čo by vyjadrovalo vôľu k dobru. Pri sledovaní týchto cieľov sme úplne vydaní svojmu okoliu a sami sebe, ale ešte sme sa nestali skutočnými, seba sme dosiaľ nezbadali. Až v reflexii sa ukazuje, čo je pre naše chcenie autentické. Až sami seba vnímame ako prirodzené a rozumové bytosti, môžeme prísť na pomoc nášmu autentickému chceniu a začať sami so sebou zodpovedne zaobchádzať.“ [15, s. 119] Len v tomto zmysle možno správne porozumieť evanjelióvemu „Miluj bližného ako seba samého“, lebo tu je pudová oblasť odclonená a v duchovnej oblasti by nemali byť problémy.

Ak sme tomu uverili a chceme nastúpiť na cestu lásky, treba pokročiť ďalej. Ako začať? Ako praktizovať lásku? Fromm, aj keď poskytuje radu hovorí, že všeobecný návod neexistuje. Predsa však možno dať niekoľko rád, ako postupovať. Láska je dar, netreba sa však myliť, treba ho rozvíjať, ináč sa umŕtvi. Pripomína to príbeh o majstrovi keramiky, ktorý dva pekné krčahy, zvonku neozdobené, daruje dvom gazdinám. Jedna z nich sa o krčah stará, umýva ho, zvonka ho vyzdobí a drží ho v kuchyni na čestnom mieste. Krčah je krásny, čistý, hoci sa denne používa. Druhá gazdiná ho načas používa, ale zle ho čistí, zvonka ho neozdobí, krčah sa časom zanesie špinou, až nakoniec skončí na smetisku, kde sa úplne znehodnotí. Po nejakom čase majster sa príde presvedčiť, čo sa stalo s krčahom. V prvej domácnosti zistí, že darovaný krčah skrášnel. Je nadšený, gazdinú odmení ďalším krčahom. V druhej domácnosti zažije sklamanie. Namiesto nového krčahu nasleduje pokarhanie.

Teda aktivita v dobrom smere je to, čo láska potrebuje. Treba začať a neprestať. Keď Matka Terézia dostala otázku, či sa v Indii chce postarať o všetkých opustených a chorých (s poznámkou, že ich je milión), požiadala inšpektora (lebo on kládol otázku), aby počítal do milióna. Jeden, dva, tri,... „No vidíte, najprv som ošetrila prvého, potom druhého a teraz ich mám sto.“ Dnes vieme, že počet je úctyhodný. Už sa nepočítajú pacienti, ale zariadenia pre nich.

Chce to odriekanie? Áno! Ochotu urobiť, čo treba, aby sme poslúžili blížnym, ktorí sú v našom zornom poli. Hlavne treba mať ochotu vidieť ich a potom konať.

Feynman v knihe O zmysle bytia hovorí, že: „Veľkým odkazom minulosti je kresťanská etika – láska, ako základ nášho konania, bratstva všetkých ľudí, dôraz na práva jednotlivca, pokora ducha pred tvárou Boha“ a pokračuje: „Idey musia chytiť človeka za srdce, ak sa nimi má riadiť.“ [18, s. 55] Sám Feynman nebol veriaci, ale pochopil veľkosť pokladu, ktorý nám bol daný do vienka, ale tiež potrebu jeho využívania.

Literatúra

- [1] Lk 6, 27
- [2] Brander B., v Research in Science and Theology, Vol. 3, No 10, s. 2003
- [3] Fromm E., Umění milovat, Nakladatelství Josefa Šimona, Praha 1997
- [4] Šatura V., Prečo láska stroskotáva? Dobrá kniha, Trnava 1994, s. 24
- [5] Steinsaltz, v Research News in Science and Theology, Vol. 3. No 11/12, 2003, s. 22
- [6] Albright C. R., v Research News in Science and Theology, Vol. 2. No 6, 2002, s. 22
- [7] Giberson K., v Science and Theology News, Vol. 4, No 6, 2004, s. 36
- [8] Hunter K, Linn M., v Science and Theology News, Vol. 4, No 6, 2004, s. 37
- [9] Ideas and Opinions by Albert Einstein, Wings Books, Eg. Carl Seeling, New York 1954, s. 8
- [10] Werm G., Revoluce lásky, Návrat domu, Praha 2001, s. 20
- [11] Seneca, O dobrodeniach, Svoboda 1991
- [12] Lencz L., Od Konfrontácie k dialógu, Nové Mesto, Bratislava 1991
- [13] Aristoteles Etika Nikomachova, Pravda 1979
- [14] Solovjov V., Ospravedlnení Dobra, Refugium Velehrad – Roma s. r. o., Velehrad 2002
- [15] Spaeman R., Štěstí a Vule k Dobru, Oikoymenh, Praha 1998
- [16] Chardin T. P., Božské prostredie, Dobrá kniha, Trnava 1996
- [17] Coreth E., Co je Člověk, Zvon, Praha 1994
- [18] Feynman R. P., O Smyslu Bytí, Aurora, Praha 2000
- [19] Carretto C., Iba Láska, Lúč, Bratislava 1992

Prof. RNDr. Jozef Tiňo, DrSc. je podpredsedom ÚSKI a predsedom Sekcie ÚSKI pre vedu a vieru. Venuje sa otázkam vzťahu vedy a viery. Je členom Európskej akadémie vied a umení.